

Håndbok 028b

FORELØPIGE RETNINGSLINJER

Erverv og drift

av

MASSETAK

STATENS VEGVESEN

FORELØPIGE RETNINGSLINJER
FOR
ERVERY OG DRIFT AV MASSETAK

UTGITT AV
VEGDIREKTORATET

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	
1 <u>Planlegging og drift av massetak</u>	7
1.1 Plan for massetak	7
1.2 Planmateriale	7
1.2.1 Oversiktskart	7
1.2.2 Detaljkart	7
1.2.3 Profiler	8
1.2.4 Registrering av brønner	8
1.2.5 Planbeskrivelse	8
1.3 Uttak i vassdrag	8
1.4 Drift av massetak	9
2 <u>Behandling av massetaksplaner</u>	10
2.1 Hjemmel for undersøkelser	10
2.1.1 Grunnundersøkelser	10
2.1.2 Stiknings- og målearbeider	10
2.2 Behandling av massetaksplaner	11
2.2.1 Forhold til offentlige instanser	11
2.2.2 Offentlig ettersyn	12
2.2.3 Forhold til berørte grunneiere og rettighetshavere	12
2.2.4 Avslutning av planbehandlingen	13
2.2.5 Gyldighetsområde	13
2.2.6 Nabovarsel	13
3 <u>Erverv av massetak</u>	14
3.1 Erstatningsfastsetting	14
3.2 Kontraktsbetingelser/skjønnsforutsetninger	14
<u>Vedlegg</u>	
Vedlegg 1 Oppløsing og prøvetaking av materialforekomster	20
" 2 Forslag til "Forskrifter for knuseverk"	25
" 3 Forslag til "Forskrifter for grusvaskeverk"	26
" 4 Forslag til "Sikring av massetak"	27

	Side
Vedlegg 5 Nærmere omtale av aktuelle høringsinstanser m.v. i forbin- delse med massetaksplaner. Refe- ranse til aktuelle lovbestemmelser	28
" 6 Aktuelle rundskriv og meldinger	37

FORORD

Disse retningslinjene er utarbeidet ut fra erkjennelsen av at det foreligger behov for nærmere regler om saksbehandlingen før masseuttak settes i gang. Det er i seg selv et mål å oppnå en mest mulig ensartet behandling av slike saker for hele landet.

Karakteristisk for utviklingen i de senere år har vært at konflikten mellom verneinteresser på den ene side, og utbyggingsinteresser, herunder deler av vegmyndighetens virksomhet, på den annen side, er blitt skjerpet. Krav om økt innflytelse og betryggende saksbehandling før utbyggingstiltak settes i verk, er trekk i det samme mønsteret. Større interesse for bevaring/forsvarlig forvaltning av naturressurser har ført til økt oppmerksomhet, blant annet i forbindelse med vegmyndighetenes utbyggingstiltak.

De retningslinjer som nå foreligger, må sees på bakgrunn av blant annet disse forhold.

Gjennom en oppfølging av retningslinjene skulle vegsjefene stå bedre rustet når det gjelder å skaffe oversikt over behov og massereserver på noe lengre sikt. Derved vil man kunne tilrettelegge en saksbehandling som tar forsvarlig hensyn til alle berørte interesser.

Det er grunn til å anta at vedtak av den nye planleggingslov, som for tiden er under forberedelse, vil medføre at det i stor utstrekning må foreligge en form for godkjent/stadfestet plan før det kan etableres massetak. Iverksetting av slike bestemmelser vil etter alt å dømme, innebære at det enten må institueres et nytt planinstitutt, eller at bestemmelser om massetak for eksempel innarbeides i forskriftene etter veglovens § 12.

Gjennom foreliggende retningslinjer tas det ikke sikte på at saksbehandlingen skal munne ut i et eget godkjenningsvedtak (forvaltningsmessig enkeltvedtak) for massetaksplaner. Retningslinjene skisserer imidlertid en saksbehandling som vil danne en naturlig overgangsordning i forhold til framtidige bestemmelser, for eksempel i form av en ny planleggingslov. Retningslinjene kan således betraktes som et første skritt på vegen mot forskrifter for behandling av massetaksplaner.

I utgangspunktet er disse retningslinjene ment som rådgivende for vegsjefene. Ved utarbeidelsen er det lagt vekt på å få med mest mulig utfyllende opplysninger, slik at det store flertall av tilfellene skal kunne dekkes direkte av retningslinjene.

Det må imidlertid understrekes at saksbehandlingen i tilknytning til massetak bør vies stor oppmerksomhet. Man står her overfor saker hvor det svært ofte er kryssende interesser inne i bildet. Saksbehandlingen må i hvert enkelt tilfelle skje på bakgrunn av en konkret vurdering, slik at det blir mulig å foreta en forsvarlig avveining i forhold til andre interesser før masseuttak besluttes iverksatt. Det er vegsjefen som er ansvarlig for at denne avveiningen blir foretatt.

Vegdirektoratet
Februar 1977

1 PLANLEGGING OG DRIFT AV MASSETAK

1.1 Plan for massetak

For det enkelte massetak skal det utarbeides en plan som skal danne grunnlag for erverv og drift av massetaket samt istandsetting etter avsluttet drift. Inngår massetaket som en del av en vegplan etter veglovens § 12, forutsettes planen utarbeidet i tilknytning til den øvrige planlegging.

1.2 Planmateriale

Planen skal bestå av kart over området og en planbeskrivelse. Kartgrunnlaget bør bestå av et oversiktskart og et detaljkart.

1.2.1 Oversiktskart

Oversiktskartet skal vise massetakets beliggenhet og bør være i målestokk 1:5 000 - 1:50 000. Flybilder i tilsvarende målestokk kan også benyttes. Dette materialet er tenkt som et hjelpemiddel for å lette orienteringen i de instanser som får planen til uttalelse.

1.2.2 Detaljkart

Detaljkartet bør være i målestokk 1:1 000 eller i en større målestokk om dette finnes mer hensiktsmessig. Kartet skal vise grensene for det området som skal erverves til massetak. Drivkant og istandsettingskant bør fremgå. Tilleggsarealer som er nødvendige for oppstilling av knuseverk, oljegrusverk, asfaltverk, brakker, verkstedsbygg m.v., samt for opplag av avfallsmasser og ferdig produserte masser skal også angis på detaljkartet.

Traséene for adkomstveg og kraft- og telefonlinjer og for eventuelle vann- og kloakkledninger skal inntegnes på dette kartet. I de tilfellene hvor disse anleggene går ut over det området som dekkes av detaljkartet skal traséene for disse tegnes inn på oversiktskartet i målestokk 1:5 000.

Ved konstruksjoner og oppstillinger av mer permanent karakter bør plasseringen av knuseverk og andre verksoppstillinger, brakker m.v. angis på detaljkartet, kfr. bygningslovens §§ 84 og 85.

Ved vasking av grus skal det angis på kartet hvor eventuelle basseng for utskilling av slam skal anlegges, og hvor avløpsvann fra vaskeanlegget skal ledes ut i vassdrag.

Som detaljkart bør benyttes kotekart med 1-2 m ekvidistanse. Dette av hensyn til mulighet for masseberegning og planlegging av driften med utgangspunkt i kartmaterialet. Av hensyn til framtidig forskning og undervisning er det også nødvendig at mulighetene for å kunne rekonstruere terrengformasjonene sikres, også av den grunn bør en sikre seg at kotekart over området foreligger.

På plankartet skal det så langt mulig angis hvordan massetaket og eventuelt tilstøtende terreng er tenkt avplanert etter endt drift.

1.2.3 Profiler

Det tegnes opp profiler av massetaket som viser terrengnivå før uttak og nivå og helling på bunn og sider i grustaket etter at driften er avsluttet og grustaket er avplanert.

1.2.4 Registrering av brønner

Brønner i eller i nærheten av massetaket som har en slik beliggenhet at de kan tenkes å bli forurenset, få redusert kapasitet eller bli tørrlagt ved drift i massetaket, skal registreres.

Før det settes i gang drift i massetaket registreres vannstanden i brønnene og det tas vannprøver.

1.2.5 Planbeskrivelse

I tillegg til kartmaterialet skal planen inneholde en kort planbeskrivelse med opplysninger om hvordan driften er tenkt lagt opp, hvilke masser grus, asfalt m.v. det kan bli aktuelt å produsere på stedet og hva slags maskinelt utstyr som er tenkt nyttet i produksjonen. Det bør oppgis hvor lang varighet uttaket ventes å få.

Det skal videre gis opplysninger om utforming, tilsåing/tilplanting av skråninger og bunn i massetaket og om planering og tilsåing av tipper for avfallsmasser, oppstillings- og lagerplasser m.v.

Hvor grusen skal vaskes, bør planbeskrivelsen inneholde opplysninger om hvordan vasking med slamutskilling er tenkt lagt opp.

1.3 Uttak i vassdrag

Før uttak i eller nær vassdrag, skal det tas kontakt med det stedlige distriktkontoret for Norges Elektrisitets- og Vassdragsvesen. Dette for å kunne diskutere eventuelle forebyggende tiltak med tanke på erosjon og utglidninger. Distriktkontorenes adresser er listet opp i vedlegg nr. 5.

Ved uttak i elver bør planbeskrivelsen inneholde opplysninger om hvilke tiltak som eventuelt må settes inn før, under og etter uttaket for å hindre utilsiktet graving i elvebunn og sider - bygging av terskler og forbygninger langs sidene m.v.

Ved uttak i sjø eller vassdrag bør det forut for uttaket foretas grunnundersøkelser for å få klarlagt om det planlagte uttak av masser kan føre til ras eller utglidninger.

1.4 Drift av massetak

I den tiden uttaket av masser pågår kan grustakene ofte virke skjemmende i landskapet og i enkelte tilfeller tas produktive arealer ut av produksjon. En bør derfor i den grad dette er mulig tilstrebe en kontinuerlig (årlig) drift i våre massetak for snarest mulig å kunne foreta avplanering og tilbakelevering av de båndlagte arealer.

Dekker massetaket store arealer, bør en om mulig legge opp driften slik at det kan foretas en etappevis avplanering av massetaket etter hvert som en går fram med uttaket.

Hvor det er mulig bør inndriften i massetaket legges slik opp at det blir stående igjen en voll (rygg) ut mot dalsider, bebyggelse m.v. En slik voll vil i en viss utstrekning beskytte omgivelsene mot støy og støv fra massetaket. Massetaket vil også virke mindre skjemmende i landskapet.

Planering, tilsåing og beplantning av massetak skal utføres som beskrevet i egen håndbok.*)

For å unngå eventuell grunnvannsforurensning, bør oljesøl i grustak unngås i størst mulig grad. Det må ikke forekomme at spillolje fra motorkjøretøyer slippes ut i grunnen i grustaket.

Ved drift av massetak må en for øvrig følge bestemmelsene i "FORSKRIFTER FOR KNUSEVERK" og "FORSKRIFTER FOR GRUSVASKEVERK" som utgis av Statens forurensningstilsyn og "SIKRING AV MASSETAK" som utgis av Statens Arbeidstilsyn, jfr. vedlegg 2, 3 og 4.

*) Håndbok som blant annet omhandler avplanering, beplantning og tilsåing av massetak er under utarbeiding i Vegdirektoratet.

2 BEHANDLING AV MASSETAKSPLANER

2.1 Hjemmel for forundersøkelser

2.1.1 Grunnundersøkelser

Før det blir tatt standpunkt til hvorvidt det skal utarbeides massetaksplan med sikte på etablering av massetak, må det som regel foretas grunnundersøkelser. Prinsipalt bør tillatelse til slike undersøkelser søkes oppnådd gjennom avtale med vedkommende grunneiere. Tillatelsen bør være skriftlig.

Dersom det ikke lykkes å oppnå tillatelse fra grunneierne, kan vegsjefen gjøre vedtak om gjennomføring av grunnundersøkelser med hjemmel i oreigningsloven § 4. Saken må i så fall behandles som forvaltningsmessig enkeltvedtak.

Før vegsjefen fatter vedtak i slike saker, skal vedkommende grunneiere gis forhåndsvarsel, jfr. forvaltningslovens § 17.

Berørte grunneiere kan påklage vegsjefens vedtak til Vegdirektoratet, jfr. Kgl. res. av 15. desember 1972. Normalt vil imidlertid undersøkelsene kunne gjennomføres uavhengig av eventuell klage fra grunneiere, idet klage i utgangspunktet ikke har oppsettende virkning, jfr. forvaltningsloven § 34.

I forbindelse med grunnundersøkelser henledes for øvrig oppmerksomheten på forvaltningsloven § 15.

Når det gjelder behandling av saker etter oreigningsloven § 4, refereres for øvrig til rundskriv 9/65 Jur, 81/72 Jur.

I tilfeller hvor massetak faller inn under bygningslovens bestemmelser, for eksempel ved at saken fremmes som reguleringsplan, kan grunnundersøkelser gjennomføres med hjemmel i bygningsloven § 102. Dette forutsetter vedtak av bygningsrådet.

2.1.2 Stiknings- og målearbeider

I den utstrekning det er nødvendig med egen oppmålings- og kartleggingsvirksomhet i forbindelse med massetaksplan, kan dette hensiktsmessig tas opp med grunneierne samtidig med henvendelse om grunnundersøkelser. Eventuelt vedtak etter oreigningsloven § 4 kan også omfatte stiknings- og målearbeider.

Imidlertid inngår vegsjefens stiknings- og målearbeider i den virksomhet som faller inn under signallovens virkefelt, jfr. lov av 9. juli 1923 nr. 1.

I henhold til signalloven § 3, foreligger det tilstrekkelig grunnlag for gjennomføring av stiknings- og målearbeider når det på forhånd er gitt offentlig kunngjøring. Normalt vil grunneiere ikke kunne gjøre innsigelser mot slik virksomhet, dog med forbehold for visse spesialtilfeller, jfr. blant annet lovens § 2.

For mindre saker hvor et fåtall grunneiere berøres, vil kunngjøring etter signalloven hensiktsmessig kunne skje skriftlig til vedkommende grunneiere.

For behandlingsmåten for øvrig vises til rundskriv nr. 9/65 Jur.

2.2 Behandling av massetaksplaner

Saksbehandlingen etter disse retningslinjene er ikke forutsatt å munne ut i et eget godkjenningsvedtak (forvaltningsmessig enkeltvedtak) for massetaksplaner. Hensikten er å tilrettelegge en rutine som gir vegsjefen muligheter for en forsvarlig avveining mellom eventuelle motstridende interesser i den enkelte sak. Samtidig bør det gjennom behandlingen i størst mulig utstrekning klargjøres hvilke spesielle tiltak som eventuelt må gjennomføres i forbindelse med drift av massetaket og etterarbeidene.

Begrepet massetak spenner over et vidt spekter av enkeltsaker, både med omsyn til omfang og driftsform. Beliggenheten av massetaket vil også spille inn når det gjelder graden av eventuell foreliggende interessekonflikt. På denne bakgrunn synes det ikke hensiktsmessig å etablere en rutine som skal følges i alle saker. Det er imidlertid i hvert enkelt tilfelle vegsjefens klare ansvar, på bakgrunn av disse retningslinjene, å vurdere hvilken behandlingsmåte som er nødvendig, herunder ta standpunkt til hvilke instanser som skal ha planforslaget forelagt til uttalelse.

2.2.1 Forholdet til offentlige instanser

Det kan være aktuelt å oversende massetaksplaner til følgende instanser for uttalelse:

1. Fylkesmannen
2. Fylkesrådmannen - fylkets utbyggingsavdeling
3. Kommunen
4. Fylkeslandbruksstyret
5. Fylkesskogrådet
6. Arkeologiske myndigheter
7. Fiskerikonsulent
8. Viltstellkonsulent

9. Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen, Vassdragsdirektoratet
10. Havnemyndigheter

I en noe annen stilling enn disse høringsinstansene vil følgende myndigheter stå:

11. Miljøverndepartementet, Statens Forurensningstilsyn
12. Industridepartementet

I tillegg til disse offentlige instanser kan det være nødvendig å oversende saken til blant annet stedlige bruksrettsforeninger.

De instanser som er nevnt foran, ivaretar i alt vesentlig de samfunnsinteresser som det normalt kan tenkes å oppstå konflikt med i forbindelse med massetak. I vedlegg 5 er det gjort nærmere rede for de forskjellige instansers virkeområde i den utstrekning det har betydning for nærværende emne. Aktuelle lovbestemmelser er behandlet under de enkelte instanser.

2.2.2 Offentlig ettersyn

På samme måte som vegplaner etter veglovens § 12, vil det også kunne være aktuelt å legge massetaksplaner ut til offentlig ettersyn. Dette bør i så fall skje i samsvar med bestemmelsene i rundskriv 7/65 V som gjelder behandling av vegplaner. Begrunnelsen for en slik framgangsmåte er at lokalisering, drift og etterarbeider i forbindelse med massetak, er tiltak som svært ofte har interesse for andre i vedkommende område enn de aktuelle grunneierne. Ved at massetaksplaner legges ut til offentlig ettersyn, vil vegsjefen få grunnlag for å vurdere planene også i forhold til de oppfatninger som gjør seg gjeldende blant folk i vedkommende område.

På den annen side vil det i enkeltsaker kunne tenkes å foreligge argumenter som taler mot at planene legges ut til offentlig ettersyn. Vegsjefen vil i hvert enkelt tilfelle måtte vurdere behandlingsmåten på dette punkt. For øvrig refereres til pkt. 2.2.6 nedenfor.

2.2.3 Forholdet til berørte grunneiere og rettighetshavere

De fleste massetak som hittil er etablert av vegsjefene, er basert på minnelige avtaler med vedkommende grunneiere. Det må tilstrebes at dette også vil være realiteten i framtida. Som regel vil det bli etablert kontakt og delvis samarbeid med grunneierne allerede i undersøkelsesfasen. Det må antas at massetaksplaner i en viss utstrekning vil bli utarbeidet i samarbeid med vedkommende grunneiere.

Før arbeidet med planen avsluttes, bør imidlertid grunneiere og rettighetshavere få oversendt et eksemplar av planforslaget til uttalelse. Vedkommende bør formelt gis en frist på 2-3 uker til å komme med uttalelse i saken.

2.2.4 Avslutning av planbehandlingen

Etter at relevante uttalelser og merknader er innhentet, må vegsjefen foreta en vurdering av saken. Herunder kan det bli aktuelt å foreta visse endringer i planforslaget på bakgrunn av foreliggende uttalelser og merknader.

Dersom vegsjefen finner å kunne sette i verk masseuttaket i opprinnelig eller endret omfang, må det treffes en beslutning om dette. Denne beslutningen er ikke et forvaltningsmessig enkeltvedtak, men bør likevel formaliseres, slik at det for ettertida er klart hvilken plan som legges til grunn for erverv, drift og sluttarbeider i forbindelse med massetaket.

2.2.5 Gyldighetsområde

Disse retningslinjene skal legges til grunn både ved erverv av massetak til eiendom og ved erverv av tidsavgrensede rettigheter til masseuttak.

Hvor massetak inngår som en del av vegplan etter vegloven § 12, forutsettes den ønskede saksbehandling ivare tatt gjennom den formelle behandling av vegplanen.

2.2.6 Nabovarsel

Bestemmelser om nabovarsel framgår av § 6 i granneloven, lov av 16. juni 1961, nr. 15. Bestemmelsene får i utgangspunktet anvendelse for saker hvor vegsjefen skal sette i verk tiltak etter massetaksplaner.

Hvor det i forbindelse med grunnervet fattes vedtak om ekspropriasjon etter veglovens § 50, gjelder ikke bestemmelsene om nabovarsel, jfr. grannelovens § 6, 3. ledd og § 10, 3. ledd.

Under den alminnelige saksforberedelsen vil det kunne være et alternativ til offentlig ettersyn å benytte reglene om nabovarsel pr. analogi. Dette vil i så fall innebære at bare en begrenset krets av allmennheten, "naboene", får anledning til å avgi uttalelse til saken før denne tas opp til sluttbehandling.

3 ERVERV AV MASSETAK

Ved erverv av massetak stilles man i utgangspunktet overfor de samme problemstillinger som i forbindelse med øvrig grunnerverv til vegformål. Minnelige ordninger er prinsippal løsning. Dersom forhandlinger ikke fører fram, gir imidlertid veglovens § 50 hjemmel for å erverve nødvendige massetak gjennom ekspropriasjon. Det forutsetter i så fall at vegsjefen fatter vedtak om eiendomsinngrep. Her står man overfor et forvaltningsmessig enkeltvedtak. Forvaltningslovens bestemmelser om blant annet forhåndsvarsel og klagebehandling må iakttas.

Det må understrekes at ekspropriasjon av massetak ikke er avhengig av at det foreligger godkjent detaljplan etter veglovens § 12, for det prosjektet hvor massene skal benyttes, jfr. rundskriv nr. 48/66V fra Samferdselsdepartementet.

For nærmere veiledning om behandlingsmåter vises til "Grunnerverv i Statens vegvesen" av 15. april 1971.

3.1 Erstatningsfastsetting

Utgangspunktet for erstatningsutmåling ved ekspropriasjon av massetak vil være ekspropriasjonserstatningsloven, lov av 26. januar 1973, nr. 4. Med dette utgangspunkt vil skjønnsretten måtte vurdere hvorvidt grunneierne i den aktuelle saken blir holdt skadesløs ved å få erstatning etter overflateverdien, eller hvorvidt det skal tas hensyn til verdien av grusressursene.

Ved minnelige forhandlinger må de samme vurderinger legges til grunn, blant annet fordi vegsjefen gjennom minnelige avtaler selv er med på å etablere et prisnivå og et verdsettingsgrunnlag som i neste omgang vil danne basis for en skjønnsretts vurderinger.

Ved minnelige forhandlinger for nyetablering av massetak, vil utgangspunktet være at grunneierne skal ha erstattet overflateverdien. Imidlertid vil det være nødvendig også å se hen til andre bruksmåter som kan være aktuelle. Det synes ikke å foreligge rettslig grunnlag for å legge prinsippet om erstatning etter overflateverdi til grunn som hovedprinsipp. En for steil linje på dette punkt, vil kunne komplisere grunnervervet unødige. Skjønnspraksis fra lignende saker vil være retningsgivende.

Ved minnelige forhandlinger må det gis akt på bestemmelsene i prislovens § 18, lov av 26. juni 1953, nr. 4.

3.2 Kontraktsbetingelser/skjønnforutsetninger

Uklare eller mangelfulle forutsetninger for kontrakt eller skjønn kan føre til senere tvister mellom vegsjef

og grunneier. Det må legges stor vekt på å unngå dette. Foruten å regulere forhold i tilknytning til etablering, drift og avslutning av masseuttaket, bør forutsetningene inneholde bestemmelser om hvordan uforutsette forhold som kan dukke opp i avtaleperioden, skal løses.

Nedenfor er listet opp en del sentrale momenter som bør tas for øye ved utforming av kontraktsbetingelser og skjønnsforutsetninger:

1. Plan med beskrivelse, profiler og kart

Foreliggende planmateriale må danne basis for avtale eller skjønn. Av dette materialet skal masseuttakets beliggenhet og utstrekning framgå, likeledes hvordan uttak, utplanering og etterbehandling skal skje. Uttaksområdet bør avmerkes i marka, for eksempel ved koordinatbestemte grensepunkt.

2. Vegsjefens disposisjonsrett

Som hovedregel bør vegsjefen ha enerett til uttak av masser. Dette bør bestemmes eksplisitt. Denne hovedregelen er imidlertid ikke til hinder for at grunneieren og dennes naboer i spesielle tilfeller kan få høve til uttak av masser til eget behov. Dette må bestemmes særskilt.

3. Nødvendige retter til drift av massetaket

I tillegg til selve uttaksretten for det avtalte området bør en sikre at en får rett til adkomst fram til massetaket, rett til lagring av overskuddsmasser og produksjonsmasser, rett til oppstilling av knuseverk, sorteringsverk, oljegrus- og asfaltverk samt brakker og andre nødvendige innretninger, rett til framføring av strøm, telefon, vannledninger og legging av kloakk. Hvorvidt det skal betales særskilt vederlag for disse rettighetene er tvilsomt. Rettighetene er som regel nødvendige for at selve masseuttaket skal kunne skje og dets verdi realiseres for grunneieren, slik at særskilt vederlag således ikke skulle komme på tale. I de tilfeller rettighetene blir gjeldende innenfor uttaksområdet, vil dette måtte være innlysende. Dersom det er nødvendig å disponere over tilleggsarealer, med unntak av vegretten, vil nok spørsmålet stille seg noe annerledes. Dette må imidlertid vurderes i hvert enkelt tilfelle.

4. Rettighetenes varighet - tidsbegrensning

Hvor erverv av massetak skjer ved at hele arealet erverves til eiendom, vil det som regel ikke være

aktuelt å angi noen frist for når uttaket skal være avsluttet. Utgangspunktet vil normalt være at massetaket skal drives så lenge det finnes brukbare masser.

Er det snakk om uttaksrettigheter, bruksrett, uten at arealet erverves til eiendom, bør rettighetene enten avgrenses i tid eller knyttes direkte til vedkommende veganlegg m.v. som massene er forutsatt benyttet til. Innebærer avtale eller skjønn i slike tilfeller at massetaket skal tømmes, bør dette framgå klart av betingelsene/forutsetningene.

Hvor det opprettes tidsavgrenset avtale, bør det, om nødvendig, inntas bestemmelser om rett til forlengelse av avtalen fra vegsjefens side. Er det forutsatt at det skal foretas prisjusteringer, må det framgå av avtalen når og under hvilke omstendigheter dette kan forlanges.

Strekker avtalen seg ut over 10 år, må bestemmelsene i jordlovens § 55, eventuelt konsesjonsloven iakttas. For nærmere redegjørelse vises til vedlegg 5, pkt. 4.

5. Oppgjørsmåte

Erstatning kan avtales/fastsettes som rund sum for hele massetaket, eller som en pris knyttet til areal, m² eller dekar. Oppgjørsmåten vil i disse tilfeller ikke volde spesielle problemer.

Skal erstatning betales etter enhetspris, m³, må det framgå hvorvidt oppgjør skal referere seg til løse eller faste masser. I enkelte tilfeller kan pris pr. vektenhet være like hensiktsmessig. Avgjørende bør være hvilket oppgjørsgrunnlag som er mest hensiktsmessig og lettest å kontrollere/føre regnskap etter. Gjennom forutsetninger/kontraktbetingelser må det også framgå hvorvidt oppgjør til grunneier skal skje månedlig, kvartalsvis eller årlig, og eventuelt til hvilken dato. Egne bestemmelser om morarente kan være aktuelle. Bevilgningsreglementets kontantprinsipp må overholdes ved de forskjellige oppgjørstyper, jfr. rundskriv 21/69 Jur.

6. Ansvarsforholdet i forbindelse med uttaket

Det er tre typer ansvar som gjerne kan komme på tale:

- det ordinære skadeansvar
- naborettslig ansvar
- ansvar etter vassdragsloven ved uttak i vassdrag.

I praksis vil nok vegsjefen overfor utenforstående (tredjemann) svare for alle tre ansvarstyper. (Overfor grunneier vil en bare måtte svare for det ordinære skadeansvar. Dette forhold er imidlertid ikke nødvendig å regulere ved ervervet.)

Det må påses at forutsetningene/kontraktsbestemmelsene inneholder bestemmelser som begrenser vegsjefens ansvar for uttaksområdet til det tidsrom uttaksrettighetene gjelder for. Etter dette vil grunneieren igjen få disposisjonsretten over området, og dette tilsier at vedkommende også overtar ansvaret.

Ved vurdering av hvilke belastninger dette eventuelt vil kunne tenkes å påføre grunneieren, vil tiltak i forbindelse med opprydding av massetaket være avgjørende, jfr. pkt. 7.

7. Opprydding og avslutning av uttaket - Tilbakeføring av arealet til grunneier

Hvilke tiltak som skal iverksettes når uttaket er avsluttet, vil framgå av massetaksplanen. Denne planen vil ligge til grunn for avtale/skjønn, jfr. pkt. 1, og det framgår umiddelbart av dette at vegsjefen i forhold til vedkommende grunneier er bundet av disse bestemmelsene.

Er det aktuelt å la grunneieren overta visse innretninger og anlegg i tilknytning til massetaket, for eksempel veg, bruer o.l., bør dette være særskilt avtalt.

I forbindelse med avtaler/skjønn som gjelder tidsavgrensede uttaksrettigheter, vil det som regel følge automatisk at arealet faller tilbake til grunneier etter at uttaket er avsluttet.

Tilsvarende gjelder ikke hvor vegsjefen har kjøpt massetaket til eiendom. I slike tilfeller vil det imidlertid kunne avtales at grunneieren skal ha forkjøpsrett, dersom vegsjefen ikke finner grunn til å beholde arealet etter avsluttet uttak. Ved en slik tilbakeføring, må grunneieren forutsetningsvis yte vederlag for arealet, jfr. rundskriv nr. 65/72 Jur.

En slik avtale om forkjøpsrett til fordel for grunneieren har imidlertid ingen selvstendig betydning i forhold til konsesjonsloven, lov av 31. mai 1974, nr. 19. Dette innebærer at en grunneier gjennom avtale om forkjøpsrett ikke erverver noen rett som hindrer bruk av kommunal eller statlig forkjøpsrett etter konsesjonsloven, dersom forutsetningene for slik forkjøpsrett etter konsesjonsloven ellers er til stede.

8. Andre rettighetshavere/grunneiere

Det kan være vanskelig å få klarhet i hvor stor kretsen av rettighetshavere til det aktuelle området er. Dette kan skyldes at området ligger i sameie, eller at for eksempel beite- og hogstrettigheter tilhører andre enn vedkommende grunneiere.

Vegsjefen vil i hvert enkelt tilfelle være ansvarlig for at rettighetsforholdene er tilstrekkelig klarlagt. Dukker det opp rettighetshavere som ikke har vært part i skjønn eller ved avtale, vil disse kunne reise eget krav mot vegsjefen i fall deres rettigheter er blitt skadelidende på grunn av masseuttaket.

I slik tilfeller vil det eventuelt kunne komme på tale at vegsjefen reiser regresskrav overfor vedkommende grunneier. Under forhandlingene bør grunneieren gjøres oppmerksom på dette forhold, og det bør eventuelt inntas formulering i avtalen om at grunneieren er innforstått med at slikt regresskrav vil bli reist.

9. Tinglysing - skylddeling

Ved erverv av massetak til eiendom, må området fradelles og overskjøtes til staten, eventuelt fylket.

Ved erverv av uttaksrettigheter bør hovedregelen være at avtalen eller skjønnet blir tinglyst. Er det snakk om kortsiktige rettigheter, f.eks. begrenset til en periode på ett år, vil tinglysing kunne unnlates uten nevneverdige betenkeligheter. Dette bør imidlertid vurderes i hvert enkelt tilfelle.

10. Regler om merverdiavgift

Gjeldende bestemmelser om merverdiavgift i forbindelse med erverv av massetak og kjøp av masser bør klarlegges i forbindelse med forhandlinger. I tilfeller hvor det påløper merverdiavgift, må det gjennom oppsatte forutsetninger framgå hvorvidt avtalt/fastsatt vederlag/erstatning er eksklusiv eller inklusiv avgift.

Gjeldende bestemmelser framgår av rundskriv 42/72 Jur. Kort skissert innebærer disse at det ikke påløper merverdiavgift når arealer erverves til full eiendom for etablering av massetak. Innebærer avtale/skjønn at det uttas masser etter godtgjørelse knyttet til volum eller vekt, påløper det merverdiavgift, forutsatt at vedkommende grunneier ikke har så beskjeden omsetning at han av den grunn ikke er avgiftspliktig.

11. Andre forhold

I forbindelse med massetak kan det bli nødvendig å anlegge adkomstveg e.l. over annen eiendom for å komme fram til massetaket. I slike tilfeller vil det være viktig å samordne forhandlinger m.v. i forhold til hovedgrunneieren og eieren av den eiendom som adkomstvegen må anlegges over. Dermed vil man unngå å sitte med uttaksrettigheter som ikke kan benyttes uten at det eksproprieres vegrett.

Selv om hovedgrunneieren har rett til å trafikkere over naboeiendom i forbindelse med uttak av masser, bør det tas kontakt med eier av tjenende eiendom i god tid før transporten settes i gang.

Adkomstveg over naboeiendom bør normalt inngå som en del av massetaksplanen.

OPPLETING OG PRØVETAKING AV MATERIALFOREKOMSTER

Forberedende undersøkelser

Ved oppletting av materialforekomster (løsmasser eller berg) innenfor et gitt område, er det naturlig først å fremskaffe resultatene fra eventuelle tidligere undersøkelser.

Følgende arkiver og litteratur kan inneholde opplysninger:

- Norges geologiske undersøkelse (NGU), årsbøker og publikasjoner (kvartær- og berggrunnsgeologi).
- Norsk Geologisk Tidsskrift (vesentlig berggrunnsgeologi).
- Norsk Geografisk Tidsskrift (vesentlig kvartærgeologi).

I tillegg kan det være aktuelt å ta kontakt med NGU's manuskriptarkiv, samt med universiteter og høyskoler hvor det kan foreligge hovedfags- og diplomoppgaver med opplysninger om geologien i området.

- Flybilder

Gunstige bildemålestokker for jordartsidentifisering er fra 1:15 000 til 1:30 000. For detaljtolkning anbefales målestokk 1:10 000 eller større.

Til kartlegging av bergforekomster benyttes vanligvis flybilder i målestokk 1:15 000 eller større. Gunstig bildemålestokk vil imidlertid være avhengig av forekomstens størrelse. For rapporteringen må det fremskaffes kart (topografiske) i målestokk 1:5 000 eller større (vanligvis 1:1 000).

For oversiktens skyld bør en til slutt tegne inn alle innsamlede data på kart i oversiktlig målestokk.

Orienterende undersøkelser av grus- og sandforekomster

Orienterende undersøkelser utføres når en vil ha en første orientering om kvalitet og størrelse på grus- og sandforekomstene i et gitt område. Undersøkelsen er ment å skulle gi grunnlag for vurdering av hvilke forekomster en skal konsentrere de videre undersøkelser om, med tanke på erverv eller kjøp av produserte masser.

Undersøkelsen skal for de enkelte forekomster gi en første orientering om:

- Steinmaterialets slitestyrke.
- Bergartssammensetningen i steinmaterialet (petrografi).

- Materialets korngradering basert på analyse av innsamlede prøver og en visuell vurdering av forekomsten.
- Et omtrentlig anslag av forekomstens størrelse (tykkelse og utbredelse).
- I hvilken grad forekomsten er tilgjengelig for drift, dvs. beliggenhet i forhold til bebyggelse, dyrket mark, veg, vann, elektrisitet, osv.

Retningslinjer for orienterende undersøkelser av sand- og grusforekomster er gitt i Statens vegvesen: Analyseforskrifter.

Fullstendige undersøkelser

Hensikten med fullstendige undersøkelser av grus- og sandforekomster er:

- Å skaffe seg et mest mulig korrekt bilde av materialets slitestyrke, bergartssammensetning, kornfordeling, humusinnhold, forekomstens størrelse, adkomstmuligheter og andre forhold som er av betydning ved bedømmelsen av forekomstens drivbarhet og verdi.

Undersøkelsen utføres på de forekomster som skiller seg ut som interessante på grunnlag av den orienterende undersøkelsen, og skal legges til grunn for eventuelle planer om erverv.

Retningslinjer for fullstendige undersøkelser av grus- og sandforekomster er gitt i Statens vegvesen: Analyseforskrifter.

Orienterende prøvetaking av materialforekomster i berg

Orienterende prøvetaking av forekomster i berg foretas når en har behov for å sammenlikne og vurdere kvaliteten av noen få forekomster, eller å skaffe fram materiale for en foreløpig vurdering. Ved den orienterende prøvetakingen tas det ut et lite antall prøver langs et profil over forekomsten. Plasseringen av profilet er avhengig av bergartstype og topografi.

Retningslinjer for orienterende prøvetaking av forekomster i berg er gitt i Statens vegvesen: Analyseforskrifter.

Endelig prøvetaking

Endelig prøvetaking av forekomster i berg foretas når en ved de orienterende undersøkelser har funnet fram til en forekomst som har vist tilfredsstillende egenskaper, og som også ut fra andre hensyn synes gunstig.

Retningslinjer for endelig prøvetaking av forekomster i berg er gitt i Statens vegvesen: Analyseforskrifter.

Prøvetaking - Forholdet til offentlige instanser

For å unngå unødige inngrep i områder som av en eller annen grunn er båndlagt, skal en før igangsettelsen av de fullstendige (endelige) undersøkelser kontakte de aktuelle offentlige instanser.

Aktuelle offentlige instanser er listet opp i Pkt. 2 (BEHANDLING AV MASSETAKSPLANER) og i vedlegg 5 (NÆMRERE OMTALE AV AKTUELLE HØRINGSINSTANSER M.V.).

Materialforbedring

På grunnlag av analyser utført på innsamlede prøver, gis det en bedømmelse av materialet i forekomsten med tanke på dets brukbarhet til vegbyggingsformål. I mange tilfeller vil det, med forholdsvis enkle metoder, være mulig å forbedre et steinmateriale slik at dets brukbarhetsområde kan utvides.

Viser til Veglaboratoriets meddelelse nr. 30, 1967: Grus-separasjon i USA.

Materialarkiv

Vegvesenets utbygging av laboratorievirksomheten i mange fylker, har gjort det nødvendig å bygge opp egne materialarkiv ved vegkontorene. Materialarkivet vil være av stor beredskapsmessig betydning for vegvesenets egen virksomhet og for bygge- og anleggsvirksomheten generelt i fylket ved beredskap og krig. Opprettelse av materialarkiv for beredskapsformål må sees i nøye sammenheng med oppbyggingen av vegkontorets materialarkiv, slik at unødig dobbeltarbeid unngås.

Det er viktig at materialarkivet allerede fra starten av bygges opp slik, at det gir et mest mulig detaljert og oversiktlig bilde av materialressursene i fylket. Det bør blant annet inneholde følgende opplysninger:

- Beliggenhet angitt med UTM-koordinater og stedsnavn. NGO's kartserie AMS 711 (1:50 000) bør legges til grunn for stedsangivelsen. I tillegg kommer den allerede innførte nummerering ved hjelp av fylkes-, kommune- og materialtaknummer.
- Rapportdato, arkivnummer.
- Analyseresultater: Fallprøve, siktekurve, petrografi, vedheftning, humusinnhold, abrasjonsverdi, m.m.
- Forekomstens størrelse, først og fremst for den del av forekomsten som skal erverves, men det bør også angis et anslag for resten av forekomsten.
- Utførte markundersøkelser (boringer, seismikk, osv.).

- Drift/ikke drift/maskinelt utstyr/eierforhold m.m.
- Årlig uttak.
- Eventuell materialforbedring (vasking, knusing osv.).
- Hvor og til hva materialet er brukt.
- Oppstartingsdato/avslutningsdato. Opplysninger om planering, tilsåing, osv.
- Eventuelle andre opplysninger.

Ressursdisponering

Hvert vegkontor bør utarbeide en ressursdisponeringsplan for sitt behov for og forbruk av grus, sand og knust berg. Planen skal ikke være en formell plan, men den skal være til hjelp for vegkontorets planlegging. Det kan være aktuelt å dele planen i:

- Ressursdisponeringsplan for hele fylket.
- Disponeringsplaner for de enkelte materialtak.

Ressursdisponeringsplanen må blant annet utarbeides på grunnlag av:

- Allerede kjente forekomsters beliggenhet, kvalitet og størrelse.
- Behovet for materialer til vegoverbygninger og dekker i kommende år. En grov oversikt over behovet både på fylkesbasis og for enkeltområder, bør kunne beregnes på grunnlag av Norsk Vegplan.

Ressursdisponeringsplanen må i sine hovedlinjer utarbeides for et visst antall år om gangen. Deretter må den revideres slik at en:

- får tatt hensyn til eventuelle endringer i behovet,
- får med eventuelle nye forekomster og får strøket de som er uttømt,

Disse to punktene må selvfølgelig sees på som en kontinuerlig prosess, hvor det foretas en sammenfattende revisjon for eksempel hvert 4. år i takt med Norsk Vegplan.

Med grunnlag i en slik ressursdisponeringsplan vil det blant annet være mulig å:

- planlegge en fornuftig ressursdisponering, slik at en til enhver tid kan dokumentere hvilke ressurser og behov man har,
- vite i hvilke områder det er nødvendig å lete etter nye forekomster,

- kunne vurdere de økonomiske konsekvenser av transport kontra knusing av berg, materialforbedring, osv. i nærliggende forekomster,
- vise til de økonomiske konsekvenser, dersom søknad om erverv av visse forekomster avslås.

Som angitt ovenfor kan en ressursdisponeringsplan aldri være helt a jour. Den må derfor ikke tokes dithen at erverv av enkeltforekomster er betinge av at de er registrert i planen.

FORSLAG TIL "FORSKRIFTER FOR KNUSEVERK"

Disse forskriftene er under utarbeidelse. De vil bli lagt ved når de er ferdige.

(Skal utgis av Statens Forurensningstilsyn.)

FORSLAG TIL "FORSKRIFTER FOR GRUSVASKEVERK"

Disse forskriftene er under utarbeidelse. De vil bli lagt ved når de er ferdige.

(Skal utgis av Statens Forurensningstilsyn.)

FORSLAG TIL "SIKRING AV MASSETAK"

Disse forskriftene er under utarbeidelse. De vil bli lagt ved når de er ferdige.

(Skal utgis av Statens Arbeidstilsyn.)

NÆRMERE OMTALE AV AKTULLE HØRINGSINSTANSER M.V. I FOR-
BINDELSE MED MASSETAKSPLANER
REFERANSE TIL AKTUELLE LOVBESTEMMELSER

1 Fylkesmannen

Fylkesmannen vil i framtida etter alt å dømme få en mer sentral plass som samordnende organ for statlig virksomhet på fylkesnivå. Fylkesmannen vil sannsynligvis også få til oppgave å ivareta statlige interesser i forbindelse med overordnet ressursforvaltning, naturvern m.v.

Fylkesmannen bør på denne bakgrunn få anledning til å vurdere massetaksplaner med slik lokalisering og omfang at tiltaket kan få betydning for andre sentrale samfunnsinteresser.

For øvrig gjøres spesielt oppmerksom på den funksjon fylkesmannen har for å ivareta "de almenne interesser" når det gjelder tiltak i vassdrag. Dette forhold kan få betydning hvor det er aktuelt å foreta uttak av masser i eller i nær tilknytning til elver og innsjøer.

2 Fylkesrådmannen - fylkets utbyggingsavdeling

Fylkesrådmannen har blant annet ansvaret for det løpende arbeid i forbindelse med fylkesplanen, jfr. bygningslovens § 17 a. Tiltak som vil medføre langsiktig eller varig endring av eksisterende arealbruk, bør, noe avhengig av tiltakets omfang og beliggenhet, forelegges fylkesrådmannen.

Dersom etablering av massetak er i strid med stadfestet fylkesplanvedtekt, jfr. bygningslovens § 17 b, vil saken måtte behandles av fylkesmyndighetene i samsvar med de bestemmelser som framgår av bygningsloven.

Natur- og friluftsjnteresser

Fylkets friluftsj- og naturvernkonsulent er administrativt underlagt fylkesrådmannen. Fylkesfriluftsjnemnda, hvor for øvrig friluftsj- og naturvernkonsulenten i stor utstrekning sitter som sekretær, er ei fylkeskommunal nemnd.

En kan gå ut fra at det i forbindelse med massetaksplaner svært ofte vil oppstå konflikt i forhold til friluftsj- og naturverninteresser. Denne konflikten kan skyldes både lokalisering, omfang og utforming, driftsform og tidsramme for driften og graden av forutsatte etterarbeider i forbindelse med massetaket. Det må legges vekt på å få klarlagt hvilket syn friluftsj- og naturverninteressene har på massetaksplaner. Dette synet bør også tillegges stor vekt når vegsjefen skal ta endelig standpunkt til saken.

Det må antas at friluftsj- og naturverninteressene i en viss utstrekning kan imøtekommes gjennom skikkelig planlegging av driften og ikke minst gjennomføring av etterarbeider når uttaket er avsluttet.

I tilknytning til disse spørsmål vil det kunne gjøre seg gjeldende et særlig behov for å knytte uformelle faglige kontakter, f.eks. direkte overfor friluftsfaglig naturvernkonsulent. Dette vil være verdifullt i arbeidet for en best mulig samordning av berørte interesser. Et slikt samarbeid er imidlertid ikke til hinder for at formelle uttalelser til planene fra friluftsfaglig naturvernkonsulent og fylkesfriluftsnemnd skjer via fylkesrådmannen og samordnes med øvrig saksbehandling på fylkesnivået.

I forbindelse med disse spørsmål henledes oppmerksomheten på § 1 i naturvernloven, lov av 19. juni 1970 nr. 3, hvor det blant annet heter:

"Enhver skal vise hensyn og varsomhet i omgang med naturen. Inngrep i naturen bør bare foretas ut fra en langsiktig og allsidig ressursdisponering som tar hensyn til at naturen i fremtiden bevares som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel."

Enkelte områder kan med hjemmel i naturvernloven, friluftsløven, lov av 28. juni 1957 nr. 16, eller administrativt vedtak være fredet som nasjonalpark, landskapsvernområde, offentlig friluftsområde m.v. For slike områder gjelder egne bestemmelser. I utgangspunktet kan det i slike områder sees bort fra muligheter for etablering av massetak.

Det bør iakttas at det med hjemmel i friluftsløvens § 24 kan være innført egen meldeplikt for tiltak "som kan hindre eller vesentlig vanskeliggjøre almenhetens lovlige ferdsel". Ifølge loven skal melding i så fall gis til den kommunale friluftsnemnd.

3 Kommunen

Vedkommende primærkommune bør gis adgang til å uttale seg til planer om etablering av massetak. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor massetak innebærer langsiktig eller varig endring av eksisterende arealbruk. Er etablering av massetak i strid med stadfestet reguleringsplan eller generalplanvedtekt, må saken behandles i samsvar med byggningslovens bestemmelser.

På bakgrunn av det ansvar den enkelte kommune har for samordnet planlegging av arealbruken innenfor sitt område, må vegsjefen legge betydelig vekt på kommunens synspunkt i forbindelse med avgjerd i sak som gjelder massetak.

Det må kunne forutsettes at kommuneadministrasjonen innhenter de uttalelser fra råd, nemnder og utvalg som anses nødvendig i forbindelse med den enkelte saken. Noe avhengig av sakens karakter vil aktuelle nemnder være blant annet friluftsnemnd, viltne-
nemnd, innlandsfiskenemnd og

laksestyre. Ved oversendelse av saken bør vegsjefen opplyse om hvilke nemnder som bør få saken til uttalelse.

Forholdet til friluftsmyndigheter er nærmere behandlet under pkt. 2, fylkesrådmannen. Fagorgan for fiskeri- og viltinteresser er behandlet under pkt. 7, fiskerikonsulent og pkt. 8, vilstellkonsulent.

Det er for øvrig noe uklart i hvilken utstrekning de enkelte bestemmelser i bygningsloven får direkte anvendelse på etablering av massetak. Oppmerksomheten henledes imidlertid særlig på følgende bestemmelser:

- §§ 84, 85, jfr. § 33. Den meldeplikt til bygningsrådet som her er instituert, må i utgangspunktet antas å gjelde i det minste for installasjoner av ymse slag som har tilknytning til massetak.
- § 78. Denne bestemmelsen som innenfor boligstrøk gir bygningsrådet hjemmel til å nekte virksomhet som vil være til vesentlig ulempe, vil kunne få anvendelse for massetak.
- § 94. Her framgår bestemmelser om nabovarsling i forbindelse med tiltak av bygningsmessig karakter, jfr. § 93.

Det må antas at det i de fleste tilfeller vil være hensiktsmessig å få en nærmere avklaring i forhold til den enkelte kommune om hvilken behandlingsmåte kommunen ønsker for slike saker. Herunder bør det søkes avklart i hvilken utstrekning det er ønskelig med egne meldinger til bygningsmyndighetene ut over at planforslag oversendes til uttalelse.

I tilfeller hvor erverv av massetak faller inn under konsesjonslovens bestemmelser, skal konsesjonssøknaden sendes vedkommende kommune som avgjør spørsmål om kommunal forkjøpsrett. For nærmere omtale av de tilfeller som nødvendiggjør slik behandling, vises til redegjørelse under pkt. 4, fylkeslandbruksstyret.

For øvrig henledes oppmerksomheten på lov om planlegging i strand- og fjellområder, lov av 10. desember 1971 nr. 103. Innenfor de områder hvor denne loven er gjort gjeldende, vil ikke etablering av massetak kunne skje før saken har vært behandlet i samsvar med lovens bestemmelser. Saker etter denne loven skal sendes vedkommende bygningsråd.

4. Fylkeslandbruksstyret

Jordloven, lov av 18. mars 1955 nr. 2. Fylkeslandbruksstyret forvalter jordlovens bestemmelser om omdisponering av dyrket og dyrkbar mark. Ifølge jordlovens § 54 må dyrket og dyrkbar mark "ikkje nyttast til føremål som ikkje tar sikte på jordbruksproduksjon". Fylkeslandbruksstyret kan dispensere fra disse bestemmelser når det etter en samlet vurdering finnes at landbruksinteressene bør vike.

I forbindelse med behandling av saker etter jordloven § 54, kan fylkeslandbruksstyret be om at det utredes alternative løsninger.

I den utstrekning massetaksplaner berører dyrket eller dyrkbar mark, bør det legges betydelig vekt på fylkeslandbruksstyrets uttalelser. Det må for øvrig antas at det i stor utstrekning kan tas hensyn til landbruksinteressene gjennom etterarbeider etter endt uttak, for eksempel utplanering og tilbakeføring av matjord og humusdekke.

Konsesjonsloven, lov av 31. mai 1974 nr. 19. Fylkeslandbruksstyret har også en funksjon etter konsesjonsloven. For overdragelser og leieavtaler som falle inn under denne lovs bestemmelser, avgjør fylkeslandbruksstyret spørsmål om Statens forkjøpsrett.

Erverv av massetak til riksvegformål faller utenfor konsesjonslovens bestemmelser.

For massetak til fylkesvegformål får konsesjonsloven bare anvendelse hvor det foretas erverv på minnelig basis, enten til eiendom eller etter leieavtale ut over 10 år.

Dersom det er fattet vedtak om ekspropriasjon etter veglovens § 50, faller ervervet utenfor konsesjonslovens bestemmelser, selv om saken løses i minnelighet.

Dersom massetaket er i samsvar med stadfestet reguleringsplan, får konsesjonslovens bestemmelser ikke anvendelse.

Hvor det er nødvendig å søke om konsesjon, skal søknad sendes vedkommende kommune, jfr. pkt. 3.

I forbindelse med fylkeslandbruksstyrets behandling av slike saker forutsettes det at innhenting av eventuelle uttalelser fra vedkommende jordstyre, er vegsjefen uvedkommende.

5 Fylkesskogrådet

I henhold til § 50 i lov om skogproduksjon og skogvern, lov av 21. mai 1965, er vedkommende lov ikke til hinder for at skog blir ryddet til formål som veg og grustak. Dersom slike tiltak berører "yngre tilfredsstillende skog" eller skog hvor grunneieren er pålagt spesielle forpliktelser i forbindelse med sikring av gjenveksten, framgår det imidlertid at skogoppsynets tillatelse skal innhentes før tiltaket settes i verk. For verneskog av barskog kan tilsvarende bestemmelser gis gyldighet.

For øvrig skal skogoppsynet ha melding minst 2 uker før det blir foretatt skogrydding i forbindelse med ovennevnte tiltak.

Massetaksplaner som berører produktive skogarealer, bør oversendes fylkesskogrådet til uttalelse. Eventuell innhenting av uttalelse fra kommunalt skogråd må anses som vegsjefen uvedkommende.

Dersom saken blir forelagt fylkesskogrådet i planleggingsfasen, må det anses som unødvendig med nytt varsel før arealet ryddes.

6 Arkeologiske myndigheter

Faste fornminner er fredet, jfr. § 1 i fornminneloven, lov av 29. juni 1951 nr. 3. For å få fastslått om massetak vil komme i konflikt med kjente fornminner, bør planer oversendes arkeologiske myndigheter for uttalelse, jfr. § 6 i forminneloven. Viser det seg å foreligge slik konflikt, vil som regel planen for massetaket måtte endres. Dersom det senere, i forbindelse med uttak av masser, konstateres tidligere uregistrerte fornminner som berøres av uttaket, skal arbeidet stanses straks, og funnet meldes til arkeologiske myndigheter, jfr. § 5 i forminneloven.

At saken har vært forelagt disse myndigheter på forhånd, fritar således ikke for plikt til å innstille uttaket dersom det under arbeidet gjøres nye funn.

Betydningen av at det tas kontakt med arkeologiske myndigheter på forhånd i forbindelse med massetak, må understrekes spesielt. En stor andel av kjente fornminner er nemlig funnet i eller i tilknytning til kvartærgeologiske avsetninger som er egnet til masseuttak.

Avhengig av landsdel rettes henvendelser i slike saker til følgende institusjoner:

Østlandet og Sørlandet:	Universitetets Oldsakssamling, Oslo
Rogaland:	Arkeologisk Museum, Stavanger
Hordaland, Sogn og Fjordane, Sunnmøre:	Universitetet i Bergen, Historisk Museum
Møre og Romsdal, utenom Sunnmøre, Sør- og Nord-Trøndelag, Nordland sør for Saltfjellet:	Universitetet i Trondheim, DKNVS, Antikvarisk avdeling
Nordland nord for Saltfjellet, Troms, Finnmark:	Universitetet i Tromsø, Tromsø Museum, Arkeologisk avdeling

7 Fiskerikonsulent

Ved etablering av massetak i eller nær elver og innsjøer, bør det tas kontakt med vedkommende fiskerikonsulent for

å få klarlagt om tiltaket vil kunne få konsekvenser for fiskeriinteresser. Uttalelse fra fiskerikonsulent, herunder anvisning om hvilke spesielle foranstaltninger som eventuelt bør treffes i forbindelse med uttaket av omsyn til fiskeriinteressene, vil være av betydning ved vurdering av saken i forhold til vassdragslovens bestemmelser.

Det bør understrekes at vedkommende fiskerikonsulent er å betrakte som en faginstans som ikke representerer lokale fiskeriinteresser i betydningen grunneiersammenslutninger/fiskeriforeninger m.v.

8 Viltstellkonsulent

Viltstellkonsulent står i noenlunde samme situasjon som fiskerikonsulent, og bør gis anledning til å behandle massetaksplaner som blant annet på grunn av lokalisering og driftsform, vil kunne få konsekvenser for jakt- og viltstellinteresser.

9 Vassdragsdirektoratet - NVE

I forbindelse med massetak i eller i tilknytning til vassdrag, elver og innsjøer, må det tas hensyn til bestemmelsene i vassdragsloven, lov av 15. mars 1940 nr. 3.

Etter vassdragslovens § 8 kan det ikke uten "særlig adkomst eller hjemmel i lov" settes i verk tiltak som forandrer et vassdrags leie, strømreretning eller vassføring, dersom disse endringer medfører "skade eller fare for annenmanns eiendom eller rettigheter, utilbørlig hinder for ferdsel eller fløting eller i øvrig skade eller fare av noen betydning for almene interesser.

En rekke andre bestemmelser i vassdragsloven har i større eller mindre grad betydning for behandling av ansvarsforhold i forbindelse med slike saker. Oppmerksomheten henledes blant annet på §§ 104 - 108 og 109, pkt. 1 d.

For tiltak som her er omhandlet, må det legges vekt på å etablere kontakt med vassdragsmyndighetene på et tidligst mulig tidspunkt. Dette er av stor betydning for å få klarlagt disse instansers syn på saken, herunder hvilke foranstaltninger som eventuelt må treffes i forbindelse med tiltaket, av omsyn til bestemmelsene i vassdragsloven. I utgangspunktet bør kontakten i slike spørsmål etableres med vedkommende distriktskontor under Vassdragsdirektoratets forbygningsavdeling. Hvilke distriktskontor dette gjelder, framgår av nedenstående oversikt:

Akershus (Asker og Bærum)	Forbygningsavdelingens
Oppland (Valdres og Land)	Østlandskontor I, Oslo
Buskerud, Telemark, Vestfold,	
Aust-Agder, Vest-Agder,	
Rogaland, Hordland:	

Østfold, Akershus (unntatt Asker og Bærum), Hedmark, Oppland (unntatt Valdres og Land):	Forbygningsavdelingens Østlandskontor II, Oslo
Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal (unntatt Aure, Halså, Rindal, Smøla, Sunndal, Surnadal, Tingvoll og Tustna):	Forbygningsavdelingens Vestlandskontor, Førde
Møre og Romsdal (Aure, Halså, Rindal, Smøla, Sunndal, Surnadal, Tingvoll og Tustna), Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland (sør for Saltfjellet):	Forbygningsavdelingens Trøndelagskontor, Trondheim
Nordland (nord for Saltfjellet), Troms, Finnmark:	Forbygningsavdelingens Nord-Norgekontor, Narvik

Det må understrekes at forannevnte distriktskontorer er fagkontorer. Forvaltningsorgan etter vassdragsloven i slike saker er Vassdragsdirektoratet, Oslo.

Foruten disse myndigheter henledes oppmerksomheten på betydningen av kontakt med private fløtningsforeninger, brukseierforeninger, fiskeriforeninger, m.v.

Tiltak i vassdrag kan få vidtrekkende og omfattende konsekvenser. Av denne årsak vil det ofte for alle parter være ønskelig at spørsmål om hvorvidt og i hvilken utstrekning et tiltak kan settes i verk, uten å komme i strid med vassdragslovens § 8 og §§ 104 - 108, avklares før tiltaket settes i verk. Vassdragslovens § 112 åpner adgang til å få avgjort disse spørsmål gjennom skjønn, såkalt forhåndsskjønn. Det ligger i sakens natur at et slikt skjønn kan fastsette hvilke spesielle foranstaltninger som må iverksettes for å hindre at tiltaket forårsaker "skade eller fare for annenmanns eiendom eller rettigheter". Tiltaket kan ikke settes i verk uten at det tas hensyn til de pålegg som er gitt gjennom rettskraftig skjønn etter vassdragslovens § 112.

Ikke bare vegsjefen, men også de som er berørt av tiltaket, kan begjære slikt skjønn. Ingen som har vært part ved skjønnet, kan motsette seg gjennomføring eller kreve retting av tiltaket når skjønnet har funnet at skade eller fare ikke vil oppstå - selv om det senere viser seg at skader likevel oppstår.

Hvor det anses åpenbart at tiltaket ikke kan medføre slike konsekvenser at det er strid med vassdragslovens § 8, kan det være grunnlag for å unnlate å holde skjønn etter vassdragslovens § 112. Før det tas beslutning om dette, bør imidlertid saken være klarert overfor Vassdragsdirektoratets fagkontor, private interesser (fiskeriforeninger m.v.) og fylkesmannen på vegne av almenheten.

Spørsmålet bør forelegges Vegdirektoratet til endelig avgjørelse.

I forbindelse med skjønn etter vassdragslovens § 112, vil det lett kunne forekomme at det ikke er mulig å skaffe oversikt over den krets av rettighetshavere som skal gjøres til part i skjønnet. I slike tilfeller er det åpnet adgang til å foreta stevning i samsvar med lov av 9. juli 1851, om innkalling og stevning i saker som angår almenninger, jfr. vassdragslovens § 130, pkt. 4. Tillatelse til å foreta slik almenningsstevning må innhentes fra Industridepartementet.

Spesielt bemerkes at ved skjønn etter vassdragslovens § 112, skal fylkesmannen stevnes "for å vareta de almene interesser", jfr. vassdragslovens § 130, pkt. 5.

Skjønn etter vassdragslovens § 112 vil, hvor dette er hensiktsmessig, kunne kombineres med ekspropriasjons-skjønn i tilfeller hvor dette er nødvendig for gjennomføring av tiltaket. Hjemmel for ekspropriasjon av masse-tak til vegformål foreligger i veglovens § 50.

Det må antas at de bestemmelser som det er redegjort for foran, må iakttas fullt ut for massetak som faller inn under vassdragslovens § 8.

Oppmerksomheten henledes for øvrig på vassdragslovens § 129 som angir en "alternativ" behandlingsmåte i forhold til skjønn etter lovens § 112. Det sentrale i denne forbindelse er at den som ikke har framsatt innsigelser mot tiltaket etter offentlig kunngjøring i henhold til lovens § 129, ikke senere kan motsette seg at tiltaket settes i verk, selv om det viser seg at skader oppstår. Formodentlig vil behandling i samsvar med vassdragslovens § 129 kunne komme på tale hvor det anses unødvendig å avholde skjønn etter lovens § 112. Slik behandling vil åpenbart være mer betryggende enn om vegsjef/Vegdirektoratet beslutter å avstå fra avvikling av forhåndsskjønn.

10. Havnemyndigheter

Lov om havnevesenet, lov av 24. juni 1933, nr. 8, gjelder for "alle norske havner og farvann og de i forbindelse med dem stående vassdrag så langt de er farbare med fartøy fra sjøen" - jfr. lovens § 1.

Ifølge loven gjelder visse bestemmelser for behandling av saker blant annet vedrørende gravearbeider m.v. Det refereres for så vidt til lovens §§ 18, 19, 20.

Hvor det er på tale å sette i verk uttak av masser i sjøen, må vegsjefen vurdere i hvilken utstrekning disse bestemmelser må iakttas.

11 Miljøverndepartementet, Statens forurensningstilsyn

I forhold til lov om vern mot vannforurensning, lov av 26. juni 1970, og bestemmelser om konsesjon i forbindelse med tiltak som kan føre til luftforurensning, granneloven, lov av 16. juni 1961, nr. 15, er Statens forurensningstilsyn (SFT) avgjørelsesmyndighet i forbindelse med masse-
tak. Behandling i samsvar med disse bestemmelser vil være nødvendig blant annet hvor det skal etableres asfaltverk i tilknytning til massetaket, eller hvor virksomheten kan medføre forurensningsfare på grunn av oljesøl m.v.

For mindre, transportable asfaltverk er det ikke påkrevd med vanlig konsesjonsbehandling. For slike tiltak foreligger det såkalte selvbærende forskrifter, hvoretter det i den enkelte sak skal sendes melding til SFT. Under driften må det tas hensyn til de pålegg som blir gitt av SFT på bakgrunn av slik melding.

Disse forhold er behandlet i egne Forskrifter om forurensninger fra asfaltverk, fastsatt av Miljøverndepartementet 8. mars 1976 i medhold av lov av 16. juni 1961 om retts-høve mellom grannar (granneloven) § 23 b og lov av 26. juni 1970 om vern mot vannforurensning (vannvernloven) § 5 a, jfr. Kgl.res. av 31. mai 1974.

12 Industridepartementet

Lov om utforskning og utnyttelse av undersjøiske naturforekomster, lov av 21. juni 1963, nr. 12.

Gjennom denne lov er det slått fast at "retten til undersjøiske naturforekomster tilligger Staten". Bestemmelsen må forutsettes å få anvendelse for masseforekomster i sjø.

Hvor det er aktuelt å sette i gang "utforskning og utnyttelse" av slike forekomster, må saken tas opp med Industridepartementet.

AKTUELLE RUNDSKRIV OG MELDINGER

Rundskriv

- 45/64 Jur Forholdet til pantehaverne i forbindelse med grunnervervelse til vegformål.
- 6/65 Jur Forskrifter etter veglovens §§ 12 og 50 m.v.
- 7/65 Plan Forskrifter med kommentarer gitt i medhold av veglovens § 12.
- 9/65 Jur Vegvesenets adgang til under de forberedende arbeider å foreta stikninger og grunnundersøkelser.
- 19/65 Jur Ervervelse av grunn som tilligger statsskog.
- 41/65 Jur Forskrifter for utarbeidelse av planer for riksveg og fylkesveg § 8, jfr. § 11 - Jordlovens § 54 og Skogvernloven § 50.
- 44/67 Jur Tinglysing av pantefrafall.
- 21/69 Jur Betalingsvilkår ved kontrakter om rettigheter til å ta ut grus og stein m.v.
- 81/70 Jur Jordmyndighetenes medvirkning i vegplanleggingen.
- 112/70 Plan Underretning om detaljplangodkjenning. Klageadgang etter forvaltningsloven.
- 77/71 Plan "Grunnerverv i Statens vegvesen".
- 103/71 Plan Vegbygging. Fornminne.
- 42/72 Jur Merverdiavgiftlovens § 2, annet ledd, nr. 3 jfr §§ 3 og 13, første ledd. Avståelse av uttaksrettigheter til vegbyggingsmaterialer.
- 81/72 Jur Varsel om grunnundersøkelse.
- 42/73 Plan Avtale mellom direktoratet for Statens skoger og Statens vegvesen om behandling av saker som gjelder erverv av skog og skogsgrunn.
- 51/74 Plan Nærmere bestemmelser etter planleggingsforskriftenes § 24 for riksveg, revidert utgave av 30. april 1974.
- 106/74 Plan Utvidelse av vegsjefens fullmakt ved kjøp av fast eiendom.

Meldinger

- 147/71 Erverv i Statsalmenning.
- 47/72 Gjenkjøpsrett for grunneier og momsplikt.
- 380/72 Forslag til formular angående vedtak om eiendomsinngrep/underretning til grunneier.
- 408/74 Skjema for vedtak om plangodkjenning.